

Γ'.

Εἰς τὴν σελίδα 177 τοῦ Β' τόμου τοῦ Ἀρχείου εἰς τὰς «Ἑρμηνείας λέξεων» ἀπαντᾷ ἡ λέξις :

Τζιριτ—παιγνίδι ἄγνωστον. Τὸ τζιριτ εἶναι λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα κυρίως κλάδον φοίνικος ἀπογυμνωμένον ἀπὸ τὰ φύλλα, ὅθεν μικρὸ κοντάρι, ἢ βέλος χρησιμοποιούμενον εἰς παιγνίδιον ἐφίππων ἀνδρῶν, ἐκ τοῦτου δὲ καὶ αὐτὸ τὸ παιγνίδιον. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐλληνικὸν κονταροχτύπημα.

Εἰς τὴν σελίδα 184.

Πελακτίζω - πέφτω σ' ἑναν ἑλαφρὸ ὕπνον. Τοῦτο γίνεται ἀπὸ τὸ ἀπολακτίζω. Τὸ ῥῆμα λαμβάνεται ἀπὸ τὴν φρασεολογίαν τῶν σφαγέων ζώων. Τὸ ζῶον ἅμα τοῦ κόψουν τὸν λαιμόν, τὸ ἀφίνουσι καὶ λακτίζει. Ἀφοῦ δὲ παύσει νὰ λακτίζει(=ἀπολακτίση) κεῖται πλέον ἀκίνητον. Τοιούτοτρόπως καὶ τὸ ἀποκαμωμένο παιδί παραδίδεται ἀκίνητον εἰς τὸν ὕπνον.

Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗΣ

Α'.

Προσθῆκαι εἰς τὴν μελετὴν Στενιμάχος ἢ Στενήμαχος;

§ 10. Παρὰ τοῖς περιοικοῦσι Βουλγάροις ὑπάρχουσι καὶ αἱ ἀκόλουθοι δύο περὶ τοῦ Στενιμάχου παραδόσεις, ἐξ ὧν ἐτυμολογεῖται καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς τῆς πόλεως ὄνομα Στανίμαχα. «Φεύγουσα ἢ θεοτόκος μετὰ τοῦ βρέφους τῆς Ἰησοῦ, ὅπερ ἐζητοῦν νὰ φονεύσωσιν, ἐστάθη ἐν ᾧ τόπῳ σήμερον κεῖται ὁ Στενιμάχος, ὅπως λούσῃ τὸ τέκνον τῆς· μὴ δυναμένη δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο ἐλείπει ὕδατος παρεκάλεσε τὸν θεὸν νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ὁ θεὸς ἐπήκουσε τὴν παράκλησίν τῆς καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὴν ἄφθονον ὕδωρ, το ὅποιον καὶ τώρα ὑπάρχει ἐν Στενιμάχῳ. Ἀφοῦ ἡ Παναγία ἔλονσε τὸν Ἰησοῦν ἐντὸς λιθίνης σκάφης¹⁾ ἣτις μέχρι σήμερον διασώζεται, ἀπεκοίμησεν αὐτὸν καὶ κατόπιν ἐκοιμήθη καὶ αὐτή. Τὴν αὐγὴν ἀφύπνισεν τὸ τέκνον τῆς διὰ τῶν λέξεων σάνι, μάικα, πάκ νὰ μπέγκαμε (=σῆκου, παιδί μου, πάλιν νὰ φύγωμεν). Ἐκ τῆς φράσεως δὲ σάνι μάϊκο προῆλθε τὸ ὄνομα Στανίμαχα»²⁾ Ἡ ἐτέρα, ἣτις ὑφίσταται παρὰ τοῖς Πομάκοις, Βουλγαροφώνοις Μωαμεθανοῖς τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης περιφερείας τοῦ Ἀχίρ - τσελεμπῆ περὶ τὴν ἄνω τοῦ ποταμοῦ Ἀρδα κοι-

1) Λίθιναι σκάφαι ὑπῆρχον ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ, ἐν αἷς μεταβαίνουσαι αἱ γυναῖκες ἐπλυνον τὰ ἐνδύματά των Ὁ τόπος ἐκαλεῖτο Σκαφδίτσια (σκαφιδίτσια - σκαφιδίχια - σκαφίδια).

2) Gübiou Κ. Π. ἐν τῷ περιοδικῷ Perioditschesko spissanie, τόμ. XVIII, ἐτ. 1385, σελ. 412, σημ. 2. Πρβλ' καὶ τόμ. X, ἐτ. 1884, σελ. 43, αὐτόθι. Ἡ φερομένη παράδοσις ἀναμνησκει τὴν καταδίωξιν τοῦ ἱεροῦ βρέφους ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου καὶ τὴν φυγὴν τῆς ἁγίας οἰκογενείας εἰς Ἰουδαίας εἰς Αἴγυπτον.

Ἀχίρ
Βουλγαρὶ
καὶ ἑρμῆ
Γενναῖο
Βουλγαρ.
Αθ.τ.τ.
1936-7.

λάδα, ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καταδιωκόμενος μετὰ τῆς μητρὸς του ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκρύπτετο ἐν τῇ πολίχνῃ, ἣτις σήμερον ὀνομάζεται *Στανίμοκα*, βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἀσφαλείας του, ἅτε τοῦ κρησφυγέτου του μὴ ὄντως εὐκόλου ν' ἀνακαλυφθῇ. Ἡ ὠχυρωμένη πολίχνη συνεκοινώνει πρὸς τὸν παραρρέοντα ποταμὸν διὰ κρυφίας σήραγγος, δι' ἧς κατερχόμενοι οἱ κάτοικοι ὑδρεύοντο ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ. Δυστυχῶς οἱ Τούρκοι ἀνεκάλυψαν τὸ κρησφύγετον καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς εἶδεν αὐτοὺς προσεγγίζοντας, ὅπως μὴ συλληφθῇ, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν καὶ εἶπεν εἰς τὴν μητέρα του: *σάνι μαί'κου ντὰ μπάγκαμε* (=ἀνάστα, μήτερ, ὅπως φύγωμεν). Ἐκ τούτου ἡ πολίχνη ὀνομάσθη *Στανίμακα* καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς παρέμεινε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι» ¹⁾. Κατὰ τὸν Dobrusky τὸ ὄνομα τῆς πόλεως προῆλθεν ἐκ τῆς αὐτῆς φράσεως - *σάνι μάικα* - ἀλλ' αὕτη ἐλέχθη οὐχὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, προφανῶς Ἕλληνας, ἀλλ' ὑπὸ τινος Βουλγάρου τσάρου, ὅστις, πολιορκούμενος ἐν τῷ ἀνωγνύμῳ φρουρίῳ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ βλέπων ὅτι ἡ μόνη του σωτηρία ἐνέχετο ἐν τῇ φυγῇ εἶπεν εἰς τὴν γραιὰν μητέρα του τὴν φράσιν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ²⁾.

Ὁ Σλαβείκωφ ὅμως ἐνυμολογεῖ τὸ ὄνομα καὶ αὐτὸς κατὰ παράδοσιν τινα ἐκ τοῦ *stani mika* ἢ ἐκ τοῦ *stani mûx*, διότι ἐν τῇ πολίχνῃ ὑφίσταντο ἀνέκαθεν *σένι μῦχνάτι* (=τείχη πλήρη βρύων, ὡς ἡρειπωμένα ³⁾). Ἡ παράδοσις, ὡς ἤκουσεν αὐτὴν ὁ Τζεπένκωφ παρά τινος κατοίκου τῆς ἐπὶ τοῦ Αἵμου κωμοπόλεως Παναγιουρίστε ἔχει: «Οἱ Βούλγαροι ἐμάχοντο ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ πρὸς τινα ἐπὶ μακρὸν καὶ καταπονηθέντες ἐφώνησαν πρὸς ἀλλήλους: *σάνι μῦκο, σπὶ μῦκο* (=παῦσε - δύσκολον - κάματος, παῦσε, ἐκουράσθημεν, ὅπως ἀναπανθῶμεν ὀλίγον)». Ἐκ τούτου προῆλθον τὰ ὀνόματα τῆς πόλεως *Στανιμάκ*, *Στανιμάχ* καὶ *Σταμινάκ* ⁴⁾. Ὁ καθηγητὴς ὅμως Σισμάνωφ ὀρθότατα σημειοῖ ὅτε τὰ τε ὀνόματα καὶ αἱ φερόμεναι παραδόσεις προῆλθον ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς πόλεως ὀνόματος *Στενίμαχος*, ⁵⁾ ὅπερ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ φιλόσοφος, ὡς προεργήθη,

1) Ἐνθα ἀνωτέρω. Πάντως καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἦτο Βούλγαρος, ἀφοῦ ὁμίλει μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ βουλγαριστί.

2) Ἡ περὶ τοῦ Βουλγάρου τσάρου παράδοσις εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Λευκίου τὸ πρῶτον ἀναγραφείσα καὶ προσημειωθεῖσα. Περὶ σήραγγος ἀπὸ τοῦ φρουρίου εἰς τὸν ποταμὸν καὶ περὶ ὑπογείων ἀνακτόρων ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε παράδοσις ἐν αὐτῷ τῷ Στενιμάχῳ, μεθ' ἧς συνεδέετο καὶ ὁ μῦθος τῆς Νεράιδας - βασιλοπούλλας. — Ἴδε: Μνρ. Ἀποστολίδου Ἡ Νεράιδα, Κῆρυξ Κων[π]όλεως ἔτ. 1891 καὶ ἐφημ. Νεολόγος Κων[π]όλεως ἔτ. 1894

3) Σλαβείκωφ, ἐν τῷ περιοδ. *Νάονκα* (ἐπιστήμη), τόμ. I, σελ. 287.

4) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, τόμ. II σελ. 287.

5) Σισμάνωφ, ἐν τῷ περιοδ. *Sbornik za narodni oimotvorenia* κτλ. Συμβολὴ εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἐθνικὴν ἐτυμολογίαν, τόμ. IX, ἔτ. 1893, σελ. 581.

μεταφράζει σλαβιστὶ τέσσο μπράνσβο (=στενὴ ἄμυνα - μάχη, ἢ ὑπερ-
τοῦ στενοῦ ἄμυνα - μάχη) ¹⁾.

B'

Περὶ Κουκλένης καὶ τῆς φερωνύμου αὐτῆς
ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων.

(Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ
θησαυροῦ, τόμος Βος, ἔτος 1935—1936, σελὶς 1—40).

Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις.

Σελ. 11 § 4, στιχ. 3, διορθωτέον: Ἐξειλίχθη ἡ τριήμερος λεγομένη μάχη
τῆς Φιλιππουπόλεως τῇ 3—5 Ἰανουαρίου τοῦ 1878 (παλαιὰς ἡμερομηνίας,
ἢ συγκροτηθεῖσα....

Σελ. 11 § 5. *Λινίστα* (Ἀλωνίσταινα) ἐκ τοῦ *Λίνισchte*, ἀπὸ τοῦ *λιν* - *λὲν*
(λίνον) = τόπος λίνου κατὰ τὰ εἰς - *αινα* τοπωνυμικά. Ὅθεν = *Λινών* -
Λινάρια. Ἡ μᾶλλον ἐκ τοῦ Ἀλώγια γενομένου σλαβιστὶ Ἀλώνschte, ἐξ οὗ
κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς - *αινα* τοπωνυμίων - Ἀλώνschταινα, Ἀλωνίστα (ἦ).

Σελ. 16 § 6, σημ. 1, προσθετέον ἐν τέλει: Προσσημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς
ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας, ἀφ' οὗτου δηλ. ἡ πόλις ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ
τρίτου τῶν Βουλγάρων βασιλείου προφέρεται Σόφια προπαροξυτονουμένη,
ἐνῶ οἱ ἰθαγενεῖς Σοφίανοι καὶ οἱ περιοικοῦντες Σόπηδες ἐξακολουθοῦσι
παροξυτονοῦντες Σοφία ὡς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Πρβλ. καὶ τὴν πα-
ροιμιώδη παρ' αὐτοῖς ἑμμετρον φράσιν: οὐ Σοφία - εὐτηνία (= ἐν τῇ Σοφίᾳ
ὑπάρχει εὐθηνία).

Σελ. 25 § 11, Μετὰ τὸ: «δὲν εἶναι ἀρχαιότερα 2 ἢ ὡς ἔγριστα 3 αἰώ-
νων» προσθετέον: Κατὰ κτιτορικὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἀνέγνω ὁ Γ. Τσου-
καλάς, ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς ἀνεκαινίσθη ἐκ βάθρων τῷ 1740 ἐπὶ μη-
τροπολίτου Φιλιππουπόλεως Θεοφάνους. (Ἱστοριογεωγρ. περιγραφὴ τῆς
ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1851, Βιέννη, σελ. 83).

Σελ. 34 § 15. Ἀντί: τῆς συνοριακῆς τοῦ ἐκκλησίας διορθωτέον: τῆς ἐνο-
ριακῆς του.

Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

1) Glasnik, τόμ. XLII, σελ. 300 ἔκδ. Jagits B, Πρβλ. καὶ Jirecek ἐν τῷ Pe-
rioditschesko spissanie τόμ. X, ἔτ. 1884, σελ. 46 καὶ Cesty, σελ. 310.